

Ellen Kohlhaas

KV – HOB – BWV – D

„KV 297B = Anh. 9”: a formula mögött Mozart egyik 1778-as szimfonia koncertantéja bújjik meg, a „Hob. XXI/2” mögött pedig Haydn TEREMTÉS-e. A „D 568 op. Post. 122” a Schubert halála után megjelent, 1817-ben komponált ESZ-DÚR ZONGORASZONÁTÁ-t jelenti. Az érthetetlen jelkombinációk áthatolhatatlan szögesdrót kerítése mintha szentélyt őrizne. A növendék spontán reakciója, hogy átugraná a kerítést. Vissza! – kiált rá három méltóságteljes ór a VARÁZSFUVOLA (KV 620) papjainak tónusában. Elsőként Ludwig Ritter von Köchel, doctor iuris, hercegfiai nevelője, természettudós; muzikológusként csupán egy *nobilissime dilettante*, mindazonáltal a Köchel-jegyzék (KV) feltalálója és az első Mozart-összkiadás kezdeményezője. Azután ott van Anthony van Hoboken, aki a frankfurti konzervatóriumot végezte el, Bécsben létrehozta a zenei kéziratok fotogrammjainak archívumát, és évtizedekig Haydn-kéziratok gyűjtője és kiadója volt; és ott van köztük Otto Erich Deutsch, 1926 és 1935 között Hoboken asszisztense, aki 1939-ben Angliába emigrált, ahol elmélyítette Schubert-kutatásait, de Händellel, Haydnal, Mozarttal és Beethovennel is foglalkozott.

Fiatal barátom, kezdi a három úr unisono, a tudomány a megismerést a zenei élvezet elé sorolta. De ne félj, a bölcsesség útja nem is annyira rögös. Haydn-műjegyzékem római számai, magyarázza Hob., zenei műfajokat vagy műcsoportokat jelentenek, például „I” a szimfóniákat, „XIV” a divertimentókat, „XVI” a zongoraszonátákat, „XXII” a miséket. Ebben a sémában minden egyes műhöz tartozik egy arab szám. Tematikus-bibliografikus Haydn-jegyzékem 1957-ben jelent meg. Azóta új műveket fedeztek föl, mások a kétségbe vont keletkezés miatt kiestek, bizonyos művek keletkezési idejét revideálták. Az újabb kutatóknak be kellett építeniük az új eredményeket az újabb és újabb kiadásokba a kialakított műjegyzék veszélyeztetése nélkül. Ezért találkozhatsz olykor dupla számozással.

Még az előadók, akik jobbára nem képesek fejben tartani a KV-számokat, teszi hozzá K., még ők is tiltakoznának, ha Mozart G-MOLL SZIMFÓNIA-ja mellől eltűnne az 550-es, a „JUPITER” mellől az 551-es, a D-MOLL ZONGORAVERSENY mellől a 466-os vagy az A-DÚR ZONGORAVERSENY mellől a 488-as szám. Az évtizedek során szimbiózisba kerültek egymással hangnemek és jegyzékszámok. A kettős számokra K. példákat mond. Mindjárt a KV elején egy G-DÚR MENÜETT az 1e/1-es számot viseli. Az 1762-ben keletkezett, KV 1-ként regisztrált menüettnek 1956-ban megtalálták a korábban keletkezett testvéreit, amelyek ily módon a-tól d-ig betűjeleket is kaptak. A 284-es számú DÜRNITZ-ZONGORASZONÁTÁ-t eredetileg 1777-re datálták, de már tudjuk, hogy két évvel korábbi, ezért besoroltuk a KV 205b/284 alá. A DE PROFUNDIS-RÓL – KV 93 – kiderült, hogy Mozart csak lemasolta, ezért 22-es számmal a függelékbe számúztuk.

Kedves növendék, biztat bennünket D. úr, a különböző újrakiadások tudománytörténete, amely rendet vágott a zeneszerzői hagyatékok káoszában, izgalmas regények sorozataként is olvasható, amelyen olyan híres szerzők is dolgoztak, mint Walther Dürr és Arnold Feil Schubertről vagy Alfred Einstein Mozartról. Biztos lehet abban is, hogy nagy élvezet lesz elmerülni a monográfiákban, amelyek tartalmazzák az összes forrást, kéziratot, első kiadást és a levelezést. Apropó levelek, vág közbe Hob., a levelekben a művek recepciótörténete is nyomon követhető. Maga Haydn mindössze józan, kissé fontoskodó jegyzőkönyvvezetőnek bizonyult a saját dolgaiban, viszont annál tanulsá-

gosabb Schiller egyik levele Gottfried Körnerhez 1801. január 5-én: „*Újév estéjén előadták Haydn Teremtését, amelyben nem sok örömem telt, jellegtelen kátyvasz... Haydn ügyes művész, de hiányzik belőle a lelkesedés... Hideg az egész.*” Naná, hogy fölvettem a levelet a Hob. XXI/2 alá.

A három nem is oly szürke eminenciás csak eme beavatási szertartás után engedi útjára a növendéket a zene élvezete felé. Most már biztosak abban, hogy az újonc nem fog értetlenül kóvályogni, nem rontja el az örömet néhány betű és szám. Mielőtt azonban eltűnne a szemük elől, Wolfgang Schmieder is utánakiált. Az eisenachi polgármester 1901-ben született fia és az 1950-ben megjelent tematikus-szisztematikus Bach-műjegyzék (BWV) szerzője azon kevesek közé tartozik, akik nem örökítették meg magukat műjegyzékük címében. A türelmes tanulás meghozta a gyümölcsét, elindulhatsz a szentély felé vezető úton, mondja. Egyszerűbben is csinálhattad volna: ha figyelmen kívül hagyod a betűk és számok üvegyöngyjátékát, a kerítést. Ez esetben biztosan felületesebben hallgattad volna a zenét, mert kollégáim nem mesélhették volna el, amit tudnak.

Egyébként, jegyzi meg Schmieder, néhány évvel ezelőtt egy nyomdász átgázolt a kerítésen. Egy koncertplakátra négy mű címe után BMW-t nyomtatott BWV helyett. Úgy sejtem, büntetése az volt, hogy beleveszett a tengerbe, amelyet Beethoven a nagy Bach méltó nevének tartott. A megálljt parancsoló kiáltás tehát mértékletességre is int: a jó zenéből is megárt a sok.

Thomas Steinfeld

A RIFF

A riff egyszerű, rövid és könnyen megjegyezhető. Két-három ütemnyi, állandóan ismétlődő dallamcsonk, legtöbbször a mélyebb fekvésben, amelynek legmélyebb és legmagasabb hangja között ritka a tercnél nagyobb távolság. Egy jó riff makacsabb minden fülbemászó melódiánál. Aki egyszer hallotta a WALK ON THE WILD SIDE riffjét, soha nem felejtí el azt a két taktust. Lou Reed dűnnyögheti a szöveget csúszkáló hangján, ahogy csak akarja és ahogy csak bírja: miközben ő képtelen kiénekelni egy tiszta hangot, a riff a dalok legstabilabb eleme marad.

A riff keletkezése egy bizonyos típusú zene funkciójához kötődik: amikor a zene a mindennapi élet kísérőjévé, egyfajta életérzés, hangulat „megtetesítőjévé” válik. A zenei kérdések és válaszok, amelyekkel a rabszolgák kölcsönösen biztatták egymást munka közben, ugyanúgy a riff alapjául szolgáltak, mint az amerikai katonák ritmikus éneke gyakorlatozás közben. A riff a swing korában, Count Basie és kollégáinak keze alatt lett népszerű. A harmincas években Charlie Christian ilyen riffek fölé játszotta a maga SINGLE NOTE-melódiáit. Glenn Miller pedig riffek egész láncolatára alapozta az IN THE MOOD-ot.

A jó riff redukív. A közönség figyelmét a dallamról a ritmusra irányítja. A kompozíció középpontját alkotva egyszerűsíti azt. A zenei komplexitás helyébe a pusztá erő lép. Valamennyi szólam egy és ugyanazon formulában találkozik, minden erő egy gesztusra összpontosul. A populáris zene sok kis darabjában unisono játsszák: a Cream SUNSHINE OF YOUR LOVE-ja vagy a Weather Report BIRDLAND-je nem is a legrosszabbak ebből a fajtából.

Az erő összpontosulásának hatása, hogy a zene dinamikusabbá, izmosabbá, fesze-